

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 159/1-ХП/5
21.02.2013. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој III редовној седници, 21.02.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: МУЗЕЈИ, АРХЕОЛОГИЈА И ТРЖИШТЕ: ПОДУДАРАЊА И РАЗМИМОИЛАЖЕЊА У СХВАТАЊУ ВРЕДНОСТИ АРХЕОЛОШКОГ НАСЛЕЂА, докторанда Гордане Ћирић.

1

За ментора је одређен доц. др Драган Булатовић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Милош Арсенијевић

Факултет Филозофски
04/1-2 бр. 6/2263
(број захтева)
22.02.2013.
(датум)

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
Веће научних области друштвено-хуманистичких
наука
(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Музеји, археологија и тржиште: подударања и размимоилажења у схватању вредности
археолошког наслеђа
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја уметности

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Гордана (Дејан) Ћирић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски у Београду

Година 2007. дипломирања:
Назив мастер рада 2007. кандидата:

Изложбено презентовање археолошког наслеђа. Традиционална форма-
савремена интерпретација

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањен: Филозофски
Година одбране мастер рада: 2008.

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је
на седници 21.02.2013. одржаној
размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
Проф. др Милош Арсенијевић

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Гордана Ћирић

Име и презиме ментора: Др Драган Булатовић

Звање: доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. "Cultural Heritage as a Brand or Museum as Economy of a Wish", Зборник Матице српске за ликовне уметности 39 (Нови Сад 2011), 285-295 (ISSN 0352-6844, UDC 008(4)).
2. "Nauk odgonetanja umetničkog poslanstva između aporija estetičkih paradigmi i šavova hermeneutičkih parabola", Zbornik Seminara za studije moderne umetnosti Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu 8, Beograd 2012, 109-123, ISSN 2217-3951, UDC 7.01; 111.852 Merlo-Ponti M.; 7.038.53 Todosijević R., ID: 190080012
3. *Musology and/as Hermeneutics, (zbornik) «Ivi Maroeviću baštinici u spomen», Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Spomenice, knjiga 2, Zagreb 2009, 61-71. Urednic: prof dr sc Žarka Vujić, prof dr sc Marko Špikić. Recenzenti: prof dr sc Damir Boras, prof dr sc Julija Lozzi-Barković. UDK: 069.01-05 Maroević, I.7.025.3/.4(497.5). Key words: museology, museality, hermeneutics*
4. *Дискурс неалузивне продукције и нужна алузивност интерпретације, Зборник за ликовне уметности Матице српске 38, 263-273,*
5. "Vrednovanje kulturnog nasljeđa", Crna Gora u XXI stoljeću - u eri kompetitivnosti / Montenegro in XXI century - in the Era of Competitiveness, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Posebna izdanja (monografije i studije), Knjiga 73, svaska 9, urednik akademik Nenad Vuković, Podgorica 2010, 61-70, CIP 008(497.16)"20"(082), ISBN 978-86-7215-245-6, COBISS.CG-ID 16203024

3

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа

обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум 13.02.2013._

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

Филозофски факултет у Београду

Историја уметности

докторске студије

Семинар за музеологију и херитологију

Предлог теме за докторску дисертацију под називом:

Музеји, археологија и тржиште: подударанја и размимоилажења у схватању вредности археолошког наслеђа

Ментор: Др Драган Булатовић

Студент: Гордана Ћирић, М. А.

5

I Предмет рада и област истраживања:

Истраживање на предложеној тему је интердисциплинарног карактера у области друштвено – хуманистичких наука, односно у академским дисциплинама археологији и музеологији.

У овом раду се истражује како музеји, археологија и тржиште са својих различитих позиција утичу на дефинисање (друштвене) вредности археолошког наслеђа. Током своје историје музеји и археологија су почивали на међусобно компатибилним системима вредности, док је однос са тржиштем у најмању руку пун амбиваленције. С једне стране, иако су заправо и музеји и археологија на самом почетку (крај 18. и 19. век) били експлицитно повезани са међународном, изузетно профитабилном, трговином антиквитета, а може се рећи и да су на неки начин из ње и настали, данас је ситуација прилично другачија, барем у формалном смислу. Трговина антиквитетима је најчешће илегална или је изводљива само у одређеним законски дефинисаним случајевима, а музеји своје археолошке збирке највећим делом попуњавају систематским археолошким ископавањима заснованим на научним принципима. Вредност археолошког артефакта највише је утемељена на научној интерпретацији и често се може чути да су музеалије од непроценљиве вредности. Међународни савет музеја (ICOM) дефинише музеј на првом месту као непрофитну институцију и тиме веома јасно дефинише његову логику пословања као значајно другачију од логике тржишног пословања.

Од краја осамдесетих година 20. века концепт баштине се значајно мења у свом, како практичном структурирању, тако и идеолошком конципирању. Упоредо са постмодерним дискурсом који почиње да доминира хуманистичким и друштвеним наукама, критике упућене музеју доживљавају свој врхунац. О музеју се говори као о мамуту пред изумирањем коме су неопходне ургентне промене како би преживео. Као једно од могућих решења намеће се „излазак на тржиште“. Наравно не у смислу продавања својих колекција, већ у смислу да музеји који својим различитим садржајима привуку највише публике и донатора или развију споредне делатности којима би остварили сопствене приходе заслужују опстанак. Као што видимо опет су се музеји, а између осталог и археолошко наслеђе, нашли у веома специфичном односу са тржиштем.

У раду се паралелно анализира садашња позиција археолошке баштине и археологије у Србији, али и у земљама западног културног круга. Док су се ове промене на „Западу“ одвијале и у археолошкој теорији, и на нивоу комуникације својстава археолошког наслеђа са публиком, чини се да је на овим просторима ситуација нешто компликованија. Тек у последње време са најновијим политичким променама у земљи се све више говори о неопходности промене у приступу културном наслеђу, а највише у области презентације. Увиђа се његов потенцијални допринос културном туризму. Иако се у представљању не само археолошког наслеђа, већ баштине уопште, тежи ка успостављању нових и другачијих начина излагања, археолошка интерпретација остала је у оквирима традиционалног, тек са понеким изузецима у испитивању могућности другачијег читања прошлости. Сходно томе размтра се шта би могла бити основа тих промена репрезентације наслеђа у концептуалном смислу, ако се значајнија померања у теоријским оквирима дисциплине изузимају. Узимајући у обзир да три најзначајније археолошке збирке (збирке Народног музеја у Београду, Музеја града Београда и Филозофског факултета у Београду) већ дуже време нису приказане у оквиру било каквих сталних поставки и да се све евентуалне промене у презентацији дешавају на привременим изложбама, у оквиру сталних поставки локалних музеја или презентације појединих археолошких локалитета, а посебно у организацији лиценцих продукција (на пр. Ноћ музеја), поставља се питање који је основни мотив за ове промене?

Истраживање је постављено у односу на досадашње објављене радове на ову или друге блиске теме са намером да, за разлику од већине њих, интегративније приступи проблематици. Многи радови који су обрађивали музејску делатност често су посвећени превазилажењу проблема у тзв. техничком или организационом смислу руковођења баштином без повезивања са теоријским основама на којима је сам концепт баштине утемељен. Стога, рад истражује у каквом су односу одређена пракса презентовања наслеђа, затим друштвено позиционирање баштине и промена у научној парадигми дисциплина (археологије и музеологије) чији је она предмет.

II Циљ истраживања:

Рад има за циљ да пружи критичко разматрање садашње ситуације у дисциплинама археологији и музеологији кроз призму тренутних прилика у организовању, управљању, коришћењу и презентацији археолошког наслеђа. На који начин музејска делатност која се све више руководи принципима тржишне исплативости утиче на схватање вредности археолошког наслеђа. Такође би се испитале и могуће даље тенденције у дефинисању основних начела ових дисциплина у оваквим околностима, као и евентуалних последица које би из тога уследиле.

III Основне хипотезе

Основна претпоставка је да се научне парадигме обликују ширим друштвеним контекстом. Током историје улога археологије и музеја се мењала сходно променама у друштву, али су ове улоге међусобно биле компатибилне и утемељене на једном заједничком систему вредности. За потребе овог истраживања као показатељ стања у општем културном окружењу узима се музејска пракса која све више тежи комерцијализацији и самоисплативости. Све чешће је у употреби термин индустрија наслеђа (*heritage industry*). Поставља се питање у којој мери ће „конзумирање“ баштине, које је до скоро било „издвојено“ од академско - научног изучавања различитих аспеката прошлости, постати незаобилазна смерница у обликовању будућих интерпретација баштине. Другим речима, како ће се очигледно различити системи вредности у области презентације археолошке баштине и у науци помирити.

7

IV Метод

Методологија истраживања се заснива на критичкој анализи извора који нам пружају информације о тренутним приликама у пракси руковања археолошким наслеђем. Ту се подразумевају различите међународне формулације општих начела и принципа руковођења културним наслеђем као што су декларације, конвенције и препоруке (UNESCO, ICOM, ICCROM и сл.), затим *mission statementi* појединачних музеја или локалитета (визиторских центара и археолошких паркова), и пре свега начин и садржај комуникације са публиком – у изложбама и другим облицима презентације археолошког наслеђа у друштву. Какав је крајњи „производ“ који се нуди јавности и какви закључци из тога следе?

Ради поређења специфичности везаних за музејску делатност ових простора и сагледавања глобалне слике, у разматрање се узимају примери не само из Србије, већ из „западних“ земља (Велика Британија, Француска, Италија, Немачка). Као потенцијлане студије случаја узели би се следећи примери: Истраживачки пројекат Чатал Хијик (*Çatalhöyük Research Project* www.catalhoyuk.com), Археолошки локалитет Винча (www.mgb.org.rs), Јорвик – Викиншки центар (www.jorvik-viking-centre.co.uk),

Пројекат Виминациум (www.viminacium.org.rs), Народни музеј у Београду (www.narodnimuzej.rs) и Британски музеј (www.britishmuseum.org). Поред ових студија случаја у овом истраживању узете су у обзир и све привремене археолошке изложбе одржане у Београду у периоду од 1990. до 2010. године.

Успостављени тренд индустрије наслеђа на крају би се преиспитао у односу на досадашње научне парадигме обе дисциплине и покушало би се установити који су потенцијални правци којима се археологија и музеологија крећу. Да ли ће се додати сада већ класичним, а можда и јединим експлицитно дефинисаним, теоријским постулатима у музеологији 3. Странског – теорија селекције, теорија тезауруса и теорија комуникације – и „теорија тржишне исплативости“? Или се она већ подразумева само под изразом „одрживи развој“? И хоћемо ли доћи у ситуацију да ће археолошки релевантно постати само оно што је профитабилно?

V Образложење теме и структура очекиваних резултата:

Прошлост није опипљива и заправо постоји само као концепт и конструкт, али то никако не смањује њену улогу у животима сваког од нас. Напослетку, оно чега се сећамо, а не оно што се заиста догодило чини наше животе и дефинише нас као личности. Као што је за свакога од нас лично неизмерно важно сећање, тако је и за друштво од великог значаја стварање културе сећања. У том процесу академске дисциплине попут историје, антропологије, историје уметности, археологије итд. су кључни чиниоци. Оне својим интерпретацијама дају облик прошлости и чине је стварном за остатак друштва. Институција музеја дуго је била место посредништва између академски формализоване прошлости и друштва. Од друге половине 20. века његова улога се све више доводи у питање, а осамдестих година тзв. криза музеја доживљава свој врхунац. Насупрот кризи институције, музеологија или студије музеја (*museum studies*), да се популарније изразим, су данас постале једно од општих места. Преображај музеја у установу која одговара потребама динамичног савременог друштва је горуће питање, али и императив сваком музеју за опстанак. Промене у музејској пракси које су уследиле због овог својеврсног "преживљавања" указују нам и на потпуно другачије поимање баштине и прошлости. Стога, озбиљно критичко сагледавање новоуспостављених вредносних система – основа за било какво даље уобличавање теоретских начела – чини се неопходним.

Структура -

1. Уводна разматрања

- 1.1 дефинисање специфичности археолошког наслеђа у односу на остале врсте наслеђа (природно, уметничко, историјско, народно, нематеријално итд.) и његовог значаја за друштво

1.2 оквири теме, кључна питања и циљ истраживања:

Како музеји, археологија и тржиште са својих различитих позиција утичу на дефинисање (друштвене) вредности археолошког наслеђа? Рад има за циљ да пружи критичко разматрање садашње ситуације у дисциплинама археологији и музеологији кроз призму тренутних прилика у организовању, управљању, коришћењу и презентацији археолошког наслеђа.

2. друштвено историјско разматрање (историографска анализа) односа музеја, археологије и тржишта у дефинисању вредности археолошког наслеђа

2.1 Културноисторијска археологија и музеј 19. века

У овом поглављу разматра се настанак академске дисциплине археологије и институције грађанског музеја у контексту политичких борби за колонијалне ресурсе између Велике Британије, Француске, Италије и Немачке. Упоредо са овом борбом између поменутих европских сила одвијала се и тзв. трка за старинама. Преиспитује се начин трансформације економске вредности колекција појединих „истраживача – авантуриста“ (на пр. Шлиман) у опште културне вредности грађанског друштва. Представљају се основани постулати културно-историјске археологије. Поред тога, овде се даје и историјски преглед развоја археологије и првих музеја у Србији.

2.2 Процесна археологија и музеј модерности

У овом делу истражује се трансформација музеја у друштвеним околностима након Другог светског рата и све већим потребама за међународном регулацијом заштите културног наслеђа и дефинисања етичких принципа пословања музеја. Представљају се основни постулати тзв. нове, односно процесне археологије. Полемише се о научној истини као ултимативној вредности. Разматра се улога археологије и музеја у социјалистичким Југославијама.

2.3 Постпроцесна археологија и тзв. смрт музеја

У оквиру ове целине представља се положај музеја у светлу све оштријег постколонијалног друштвеног дискурса, затим и полемике о правима појединих великих музеја на експонате стечене током колонијалне експанзије њихових земаља (на пр. Британски музеј). Ко поседује права на прошлост? Разматрају се промене у схватању пословања музеја – „излазак на тржиште“. Сажимају се основни постулати постпроцесне археологије, објашњава се идеја о вишеструком значењу (читању) прошлости. Сагледава се положај археологије и музеја у периоду распада Југославије и утемељења демократске Србије – вредност баштине у процесу транзиције.

3. Индустрија прошлости

3.1 Начин и садржај комуникације археолошког наслеђа са публиком - примери из савремене музејске праксе:

3.1.1 Истраживачки пројекат Чатал Хијик и Археолошки локалитет Винча

Ова два пројекта изабрана су из следећих разлога: Јан Ходер (Ian Hodder), један од утемељивача постпроцесне археологије, руководи истраживањима на Чатал Хијику. Познат је по својем специфичном приступу у научном, али и у смислу презентације овог локалитета. Археолошки локалитет Винча изабран је као пример локалитета као једног од најдуже истраживаних локалитета у Србији, али и због великих планова ставрања археолошког парка који нажалост никада није реализован. У последње време на овом локалитету се тежи ка осавремењивању методологије истраживања, али и презентације локалитета .

3.1.2. Јорвик – Викиншки центар и Пројекат Виминациум Уzeti су као примери веома комерцијализоване презентације археолошког наслеђа.

3.1.3 Народни музеј у Београду и Британски музеј Уzeti су као примери репрезентације националног става према значају и вредности археолошког наслеђа.

3.2 разматрање *heritage industry* конципирања и вредновања баштине

3.2.1 будућност археологије и музеологије

10

4. Закључна разматрања

Резултати предложеног истраживања треба да пруже допринос у оквиру музеолошких теорија које разматрају проблематику друштвеног вредновања археолошке баштине. Кроз анализу односа између музеја, археологије и тржишта у раду ће се развити интерпретативни приступ феномену друштвене вредности археолошког наслеђа који би објединио различите научне дисциплине, али и музејску праксу. Тиме би се значајно допринело разумевању тренутне позиције музеја и археолошког наслеђа, али би се указало и на даље правце развоја – могућности превазилажења кризе музеја или пак његовог дефинитивног краја?

VI Библиографија:

Bender, S. J. & Smith, G.S., (eds.), 2000, Teaching Archaeology in the Twenty-First Century, Washington, Society for American Archaeology.

Black, S. L. & Jolly, K., 2003, Archaeology by design, Archaeologists toolkit Vol. 1, Walnut Creek, Altamira Press.

Bonifacie, P. & Fowler, P.J, 2003, Heritage and tourism in 'the global village', London, Routledge.

Byrne, D., 1991, [Western hegemony in archaeological heritage management](#), History and Anthropology, 1477-2612, Volume 5, Issue 2, Routledge, 269 – 276.

Carman, J., 2002, Archaeology and heritage: an introduction, London, Leicester University Press.

Chastel, A., 1988, Pojam baštine, Pogledi 18, 1 – 13.

Cleere, H. (ed.), 1984, Approaches to the Archaeological Heritage, Cambridge University Press.

Cleere, H. (ed.), 2000, Archaeological Heritage Management in the Modern World, Oxon, Routledge.

Cooper, M. A., Firth, A., Carman, J. & Wheatley, D., (eds.), 1995, Managing archaeology, London, Routledge.

Cunningham, R. B., 1979, Why and How to Improve Archaeology's Business Work, American Antiquity, Vol. 44, No. 3, 572-574

Darwill, T., 1994, Value systems and the archaeological resource, *International Journal of Heritage Studies*, 1470 – 3610, Vol. 1, Issue 1, 52 – 64.

Edson, G., 2003, *Muzeji i etika*, Beograd, Clio.

Gavrilović, Lj. & Stojanović, M., (ur.), 2008, *Muzeji u Srbiji: započeto putovanje*, Beograd, Muzejsko društvo Srbije.

Glusberg, J., 1980, *Cool museums and hot museums: towards a museological criticism*, Buenos Aires.

Hamilakis, Y., & Duke, P., (eds.), 2009, *Archaeology and capitalism*, *One world archaeology* 54, Walnut Creek, Left Cost Press.

Hewison, R., 1987, *The heritage industry: Britain in a climate of decline*, London, Methuen.

12

Hooper – Greenhill, E., 2003, *Museums and the shaping of knowledge*, London, Routledge.

Jameson, J., H., (ed.), 1997, *Presenting Archaeology to the Public: digging for truths*, Walnut Creek, Altamira Press.

Jokić, B., (2010), *Muzejski stručnjaci i razvoj muzejske delatnosti, Neiskorišćene mogućnosti*, Beograd.

Kirshenblatt-Gimblett, B., 1995, *Theorizing Heritage*, *Ethnomusicology*, Vol. 39, No. 3, 367-380.

Kuljić, T., 2006, *Kultura sećanja: Teorijska objašnjenja upotrebe prošlosti*, Beograd.

Maroević, I., 1993, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb.

Martinović, D., (ur.), 2010, Muzejska publika u Srbiji: analiza istraživanja, Beograd.

Martinović, D., & Jokić, B., (ur.), 2009, Muzeji Srbije – aktuelno stanje, Beograd.

Martinović, D., 2011, Kulturna politika nacionalnih muzeja u Srbiji, Beograd.

Matthews, C. N., 2009, Is Archaeology Political? Transformative Praxis within and against the Boundaries of Archaeology, *The Public Historian*, Vol. 31, No. 2, 79 – 90.

McGiure, R. H., 2008, *Arcaheology as a political action*, Berkley & Los Angeles, University California Press.

McManamon, F. P., & Haton, A., (eds.), 2000, *Cultural Resource Management in Contemporary Society, Perspectives on Managing and Presenting the Past*, *One World Arcaheology* 33, London, Routledge.

Merriman, N. & all, 1988, Archaeology and the heritage industry, *Archaeological Review from Cambridge*, Vol. 7, No.2.

Merriman, N., 1991, *Beyond the Glass Case: The Past, the Heritage and the Public in Britain*, London, Leicester University Press.

Merriman, N., (ed.), 2004, *Public Archaeology*, London, Routledge.

Nuryanti, W., 1996, Heritage and postmodern tourism, *Annals of Tourism Research*, Vol. 23, No. 2, 249-260.

Odermatt, P., 1996, Built heritage and the politics of (re) presentation. Local reactions to the appropriation of the monumental past in Sardinia, *Archaeological Dialogues*, Vol. 3, Issue 2, 95 – 119.

Pearce, S., (ed.), 1990, *Objects of knowledge, New research in museum studies*, Vol.1, London, The Athlone Press.

Pearson, M. & Shanks, M., 2001, *Theatre/archaeology: disciplinary dialogues*, London, Routledge.

Pokotyl, D., & Guppy, N., 1999, *Public Opinion and Archaeological Heritage: Views from Outside the Profession*, *American Antiquity*, Vol. 64, No. 3, Society for American Archaeology, 400-416.

Poulot, D. & Wrigley, R., 1988, *The Birth of Heritage: 'le moment Guizot'*, *Oxford Art Journal*, Vol. 11, No. 2, 40 - 56.

Prentice, R., 1993 *Tourism and Heritage Attractions*, London, Routledge.

Preucel, R. W. & Morozovski, S.A., (eds), 2010, *Contemporary archaeology in theory: the new pragmatism*, Chichester, Blackwell Publisher Ltd.

Ramos, M., & Duganne, D, 2000, *Exploring Public Perceptions and Attitudes about Archaeology*, Society for American Archaeology.

Robb, J.G., 1998, *Tourism and legends archaeology of Heritage*, *Annals of Tourism Research*, Vol. 25, Issue 3, 579 – 596.

14

Rowan, Y. & Uzi, B., 2004, *Marketing heritage: archaeology and consumption of the past*, Walnut Creek, Altamira Press.

Samuels, K. L., 2008, *Value and significance in archaeology*, *Archaeological Dialogues*, Vol. 15, Special Issue 1, 71 – 97.

Shanks, M., 1992, *Experiencing the past: on the character of archaeology*, London, Routledge.

Smith, L., 2004, *Archaeological Theory and the Politics of Cultural Heritage*, Oxfordshire, Routledge.

Stone, P. G., & Planel, P., (eds.), 1999, *The Constructed Past: Experimental Archaeology, Education and Public*, *One World Archaeology* 36, London, Routledge.

Stransky, Z., 1970, *Pojam muzeologije*, Referat sa međunarodnog seminara za muzeologiju u organizaciji Katedre za muzeologiju Purkyne-Univerziteta u Brnu, XI-1969, *Muzeologija*, br.8, 2-39.

Stransky, Z., 1970, Temelji opće muzeologije. Referat sa međunarodnog seminara za muzeologiju u organizaciji Katedre za muzeologiju Purkyne-Univerziteta u Brnu, XI-1969, Muzeologija, br.8, 40 - 91.

Stransky, Z., (ed.), 1997, Museology for tomorrow's world, Proceedings from the international symposium held at Masaryk University, Brno, Oct 9 – 11, 1996, Issom, Unesco, München.

Teather, L., 2009, The future of museum studies/museology: creating critical moral reflexive practitioners, Zbornik Seminara za studije moderne umetnosti Filozofskog fakulteta u Beogradu, Br. 5, 13 – 20.

Tilley, C., 1989, Excavation as theatre, *Antiquity* 63, 275 – 280.

Trigger, B., 1989, *A History of Archaeological Thought*, Cambridge.

Ucko, P. J., Layton, R., & Shennan, S., (eds.), 2006, *A future for archaeology: the past in present*, London, Cavendish Publishing Limited.

Urry, J., 1990, *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Society*, London, Sage.

Vinoš, S., (ed.), 1980, *Museology - Science or just practical museum work?*, *Museological working papers*, No. 1, Stockholm.

Walsh, K., 1992, *The Representation of the Past: Museums and Heritage in Post – modern World*, London, Routledge.

Deklaracije, konvencije i preporuke:

UNESCO Declaration concerning the Intentional Destruction of Cultural Heritage, 17 Oct 2003

UNESCO Recommendation for the Protection of Movable Cultural Property, 28 Nov 1978

UNESCO Recommendation concerning the International Exchange of Cultural Property, 26 Nov 1976

UNESCO Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage

Paris, 16 Nov 1972

UNESCO Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property, Paris, 14 Nov 1970

UNESCO Recommendation concerning the Preservation of Cultural Property Endangered by Public or Private works, 19 Nov 1968

UNESCO Recommendation on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Export, Import and Transfer of Ownership of Cultural Property, 19 Nov 1964

UNESCO Recommendation concerning the Most Effective Means of Rendering Museums Accessible to Everyone, 14 Dec 1960

UNESCO Recommendation on International Principles Applicable to Archaeological Excavations, 5 Dec 1956

UNESCO Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention, Hague, 14 May 1954
ICOM Museum Definition, 1946, revisited 2007
ICOM Code of Ethics for Museums, 1986, revisited 2004

Katalozi i izveštaji o arheološkim izložbama u Beogradu (1990 – 2010):

Blanuša, E. 2003 – *Izložbena delatnost Narodnog muzeja u Beogradu 1997-2002*, Muzeološke sveske 12, Beograd.

Crnobrnja, A. & Crnobrnja N. 2004 – *Novac u Beogradu kroz vekove*, Beograd.

Crnobrnja, A. 2009 – *Neolitsko naselje na Crkvinama u Stublinama: istraživanja 2008. godine*, Beograd

Cvijović, M. 2003 – *Do, ut Des: Darovi i uzdarja*, Beograd.

Cvjetičanin, T. 2010 – *Keramika u rimskoj provinciji Gornjoj Meziji*, Beograd.

Glumac, M. 2010 – *Rimski Kosmaj: legat dr. Sofije i dr. Milojka Dunjića iz Narodnog muzeja u Beogradu*, Beograd.

Ignjatović, M. et al. 2010 – *Vinča: fragmenti za rekonstrukciju prošlosti*, Beograd.

Ivanišević, V. 2008 – *Francusko – srpska saradnja u oblasti arheologije*, Beograd.

Ivanišević, V. 2009 – *Nekropole iz epohe seobe naroda u Singidunumu*, Beograd.

Janković, M., 1990 – *Sloveni u jugoslovenskom Podunavlju*, Beograd.

Krunić, S., Perović, B., Crnobrnja, A., Janković M., & Crnobrnja, N. 1997 – *Antička bronza Singidunuma*, Beograd.

Kulenović, R. 2002 – *Industrijsko nasleđe – Prizori*, Beograd.

Nikolić, D. (ed.) 2008 – *Vinča, Praistorijska metropola, istraživanja 1908 – 2008*, Beograd.

Palavestra A. & Krstić, V. 2006 – *Magija čilibara*, Beograd.

Peković, M. 2006a - *Arheološka zbirka Vojnog muzeja u Beogradu*, Beograd

2006b – *Kalakača – naselje iz kasnog bronzanog doba*, Beograd.

Petrović, B., Katić, V. & Spasić, M. 2009 – *Život u glini: neolitska umetnost na tlu Beograda, figuralna plastika iz zbirke Muzeja grada Beograda*, Beograd.

Popović, V. 1996 - *Izložbena delatnost Narodnog muzeja u Beogradu 1991-1997, Muzeološke sveske 10*, Beograd.

Spasić, M. 2010 – *Prva zdravica, priča o badenskim šoljama iz Muzeja grada Beograda*, Beograd.

Srejović, D. (ed.) 1993 – *Rimski carski gradovi u Srbiji, Sirmium, Romuliana i Naissus*, Beograd.

Stojić, M. 1991 – *Gvozdeno doba u Pomoravlju: naselje Gradac u Laništu*, Beograd.

Tasić N. 2002 – *Praistorijska Vinča kroz arheološku dokumentaciju*, Beograd.

Vukmanović, M. 1990 – *Gospodari srebra: gvozdeno doba na tlu Srbije*, Beograd.

Internet izvori:

www.britishmuseum.org

www.catalhoyuk.com

www.gamzigrad.com

www.jorvik-viking-centre.co.uk

www.mgb.org.rs

www.nocmuzeja.rs

www.viminacium.org.rs

07.12.2012.

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ИСПУЊЕНОСТИ УСЛОВА ЗА ПРИЈАВУ И ОПРАВДАНОСТИ
ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ДОКТОРСКОГ РАДА ДОКТОРАНТКИЊЕ ГОРДАНЕ ЋИРИЋ

Веће одељења за историју уметности изабрало нас је у комисију за писање извештаја о предлогу теме докторског рада **Музеји, археологија и тржиште: подударња и размимоилажења у схватању вредности археолошког наслеђа**, који је предала докторанткиња Гордана Ћирић. Уз образложен предлог теме, кандидаткиња је приложила биографију и библиографију.

1. *Основни подаци о кандидату и дисертацији*

ГОРДАНА ЋИРИЋ (1983), дипломирани археолог (2007) и мастер студија баштине на историји уметности (2007-08), уписала је докторске судије историје уметности 2009. године и испунила је све програмом предвиђене обавезе положивши 9 испита просечном оценом 10, заједно са предвиђеним музејским и теренским праксама и учешћем у настави, као и самосталним научним истраживањима током досадашњих студија, а у оквиру пројеката Одељења за археологију и Центра за музеологију и херитологију Филозофског факултета у Београду. Академско образовање јој је попуњено многим учешћима у археолошким кампањама у земљи и Европи (TAG (Theoretical Archaeological Group) Conference in Exeter, U.K., 15th – 17th decembar 2006, XIII godišnja konferencija Evropske asocijacije arheologa u Zadru, 18. – 24. IX 2007., "The best in heritage" kao stipendista UNESCO - a, Dubrovnik, 25 - 27. IX 2008.). Имала је изузетно запажен и високо оцењен приправнички музејски стаж у Музеју историје Југославије. Посебан значај има одлична стипендија Археолошког института у Франкфурту, која јој је омогућила завидну специјализацију у области археолошке интерпретације нумизматичког наслеђа. Према њеним учешћима на научним скуповима током докторских студија ("Why museums and to whom – museum as forum and actor", Muzej istorije Jugoslavije, 14 – 15. 12. 2009, „Vašar baštine“, Sirogojno, Muzej na otvorenom „Staro selo“, 24 – 26. 04. 2009., 32nd Theoretical Archaeology Group annual meeting, University of Bristol, 17 – 19. 12. 2010., Space of Memory/Prostori pamćenja, Beograd 2011, Muzeologija, nova muzeologija i nauka o baštini, Beograd 2011) као и на основу објављених радова може се запазити да је добро систематизовала своја истраживачка интересовања и организовала основна и мултидисциплинарна истраживања у

правцу расветљавања постављених циљева докторског рада. Знатан прилог сопствених искустава у анализи владајућих музејских наратива представљају једнако радови који се односе на анализу домаћих, колико и европских пракси (Das große Spiel, Archäologie und Politik zur Zeit des Kolonialismus (1860-1940), 12.02.-13.06.2010, Ruhr Museum; Analiza stalnih postavki: Pergamonmuseum, Berlin; Neues Museum, Berlin, Archäologisches Museum, Frankfurt; Louvre, Paris; Ермитаж, Петроград; Koncept biografije stvari u prezentaciji arheološkog nasleđa, u: Space of Memory/Prostori pamćenja, Beograd, Filozofski fakultet 2012; Prema totalnom muzeju – četvrt veka posle, Muzeologija, nova muzeologija i nauka o baštini, tematski zbornik, Centar za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta, Beograd 2012)

Може се запазити да су испуњени значајни предуслови да кандидаткиња јасно и утемељено формулише своју тему докторског рада као: **Музеји, археологија и тржиште: подударана и размимоилажења у схватању вредности археолошког наслеђа**. Тема изражава описана интересовања кандидаткиње и резултат је реално пројектованог научно-истраживашког ангажмана на детаљној анализи узрока незавидног стања музејске праксе у Србији, са једне стране и намере да се примене искуства најновије међудисциплинарне теорије.

Наведено је, сматрамо сасвим примерена потврда испуњености услова за пријаву теме и компетентности кандидаткиње за приступ изради докторске теме.

19

2. Предмет и циљ дисертације

Гордана Ћирић јасно ситуира предмет својих истраживања у широкој области друштвено-хуманистичких студија, али на јасно истакнутом интердисциплинарном карактеру студија између археологије и музеологије. Тачније оцењено, она на деликатно компонованом предмету пропитивања на вези музеја, археологије и тржишта, жели да демонстрира важност унапређења археологије и у базичним дисциплинама, археологији, музеологији, економији, социологији, али и да у теорију уведе утемељену херменеутичку понуду за кодификовање сваке праксе као морално прихватљиве. Указујући да је веза између археологије и музеја заправо у многоме генетска, те да је неминовна инарција међу њима довела до врло велике пасивности у процесима употребе резултата и доприноса и једне и друге, она врло виспрено налази да постоји недвосмислена сличност између друштвено економских услова у којима се појављују и археологија и музеји, те да се та врста економске детерминисаности може недвосмислено идентификовати и данас, посмодерно и неолиберално, као главни покретач промена и у научној и у музејској пракси. Како је овај „брак“ археологије и музеја заправо

главни садржај историје и једне и друге, колегиница Ћирић предлаже да се обави истраживања у којима ће испитати разлоге дугог трајања инерције у тим односима, као и да критички прикаже „доприносе“ и нове археолошке теорије и нове музеологије. Како наводи, циљ јој је да се пракса и једне и друге дисциплине испита у нашој стварности, односно да се теорија и пракса најбољих резултата у свету искористи за компаративну анализу археолошке праксе у Србији.

3. Опис садржаја

Полазећи од теоријске премисе која је заједничка свим хуманистичким дисциплинама да иако „прошlost није опипљива и заправо постоји само као концепт и конструкт, то никако не смањује њену улогу у животима сваког од нас“ и једнако нас упућује на културу сећања као индивидуално постигнуће, колико и на улогу академске дисциплине попут историје, антропологије, историје уметности, археологије итд. у формирању јавне меморије и колективне свести. Како управо „оне својим интерпретацијама дају облик прошлости и чине је стварном за остатак друштва“, тако је институција музеја дуго је била место посредништва између академски формализоване прошлости и друштва, да би се, како подсећа Гордана Ћирић „од друге половине 20. века његова улога се све више доводила у питање, а осамдестих година тзв. криза музеја доживљава свој врхунац“. Како је насупрот кризи институције, дошло до наглог развоја музеологије или студија музеја (*museum studies*), поред императива за трансформацијом музеја у установу која одговара потребама динамичног савременог друштва, појавила се опасност од потпуно другачије поимање баштине и прошлости, пре свега у концепту *индустрије наслеђа* као оном који се нуди као најефикаснија мера. Имајући ове премисе у виду кандидаткиња своје критичко сагледавање новоуспостављених вредносних система и даље уобличавање теоретских начела разрађује у четири поглавља. **Уводна** разматрања су усмерана на дефинисање специфичности археолошког наслеђа у односи на друге врсте наслеђа (1.1) и одређивања како музеји, археологија и тржиште утичу на дефинисање социјалне вредности археолошког наслеђа. **Друго** поглавље друштвено историјским разматрањима односа музеја, археологије и тржишта, а разрађено је на критичке приказе *Културно историјске археологије* (2.1), *Процесне археологије и музеја модерности* (2.2), те *Постпроцесне археологије и тзв смрти музеја* (2.3). **Треће** поглавље је намењено критичком приказу *Индустрија прошлости* и разрађено је кроз три компарацијска случаја: Чатал Хијик – Винча (3.1.1), Јорвик – Виминацијум (3.1.2) и Британски музеј - Народним музеј у Београду (3.1.3). Поглавље ће се завршити расправом о *конципирању и вредновању* баштине, односно о будућности археологије и музеологије у новој тржишној детерминацији. У **Закључним** разматрањима, кандидаткиња наводи да ће се истраживања разматрати као сагледавањедоприноса у оквиру музеолошких теорија које истичу проблематику друштвеног вредновања археолошке баштине“. Конкретан резултат се очекује кроз уобличавање модела интерпретативног приступа који би не само боље тумачио тренутно стање у пракси музеја у Србији, већ и указао на правце развоја и изласка из *кризе музеја*.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању

Подсећајући да се научне парадигме обликују у ширим друштвеним контекстима, те да су се током историје улога археологије и музеја мењала сходно темељним промена друштва али увек са јасним надопуњавањима и подршком у питањима очувања заједничког система вредности. Како је ова историјска хармонија угрожена новом друштвеном парадигмом, имена *индустрија наслеђа*, кандидаткиња претпоставља да ће се јак утицај ове друштвене праксе одразити и на осетљиво поље интерпретације наслеђа која у себи носи најмање и научно тумачење и културну рецепцију.

5. Методе које ће се у истраживању применити

У методолошком смислу кандидаткиња налази да је важно да осим истицања заједничких основа критичке науке и у археологији и у музеологије (од културно-и историјске, преко структуралне, процесне до херменеутичке) у свом раду треба да примени доследну критичку анализу извора, или онога што се поставља као друштвена мера извора података о тренутним приликама. Критичка анализа социјалних и економских разлога производње конвенција и препорука треба да разоткрије кључне везе између социјано пожељног и научно оправданог документовања прошлости.

21

6. Очекивани резултати и научни допринос

Предлог колегинице Ћирић је обухватио кључне проблеме савремених теорија у друштвеним и хуманистичким наукама које се посвећују проблемима памћења прошлости. при том је врло релевантно указао на проблеме социјализације сећања у пракси установа јавних меморија, музеја и института баштињења. Мора се истаћи да је при том несамо виспрено предочена једна стар узрочно-последична веза између економије и друштвених система вредности, већ и да је храбро формирала свој предлог истраживања на амбицији да ту везу расветли најмање из аспекта критичке теорије друштва. Сматрамо ово наговештајем значајног унапређења херитолошке аксиологије.

7. Закључак:

Кандидаткиња је тему свог докторског рада формирала на основу доброг познавања тренутног статуса теорије музеологије и проблема који се појављују у темељним научним дисциплинама, пре свега археологији, али на одличном увиду у савремену праксу баштињења у свету. Уочавајући како у савременом приближавању прошлости преовлађују различити

облици *призвођења наслеђа*, она истичи да је заправо структура савремене слике прошлости *конзумеристичка*. Ослањајући се на већ уочене последице дуге инертности академских дисциплина које се баве пришлошћу, она предлаже критичко читање историографије али и генезе баштинских установа и њихових наратива. При том истиче чињеницу економског детерминизма и анализи његовог деловања посвећује завидну пажњу. Управо трочлану вези музеја, археологије и тржишта она претпоставља свим другим истраживањима која треба да допринесу разрешењу кризе музеја и кризе науке једновременно. Постављени циљ ће се остварили, како наглашава тек ако се претпоставка докаже у суровој компарацији изразите светске праксе са примерима промена у баштинској делатности у Србији

Све наведено указује да се ради о сасвим убедљивом предлогу теме докторског рада као и компетентном истраживачу на шта указује импозантан избор почетне литературе.

Предлажемо Већу да докторанту Гордани Ћирић одобри рад на докторској теми **Музеји, археологија и тржиште: подударања и размимоилажења у схватању вредности археолошког наслеђа**.

Београд, 10.12.2012.

професор др Александар Палавестра

др Сташа Бабић, ванредни професор

др Драган Булатовић, доцент, ментор

др Ненад Радић, доцент

